

Statsforvalterens behandling av klage på tvungen legeundersøkelse

30.3.2023 (2022/6033)

Saken gjelder en pasient som skal ha blitt undersøkt av lege uten samtykke for å bringe på det rene om vilkårene for tvungent psykisk helsevern var oppfylt. Pasienten klaget på dette til Statsforvalteren i Troms og Finnmark, som avviste saken under henvisning til at det ikke var grunnlag for tilsynsmessig oppfølging av saken.

Sivilombudet er kommet til at det faktum Statsforvalteren la til grunn i vedtaket, og som synes å følge av sakens dokumenter, skulle ført til at saken ble behandlet som en klagesak etter psykisk helsevernloven § 3-1. Statsforvalteren bes om å behandle saken på nytt innen 15. mai 2023 og orientere ombudet om den fornyede behandlingen med kopi av den nye avgjørelsen.

Sakens bakgrunn

- 1) A (klageren) ble oppsøkt hjemme 23. juni 2022 av utrykningsmannskap og lege B (heretter kalt legen). Etter dette besøket skal klageren ha blitt tatt med i en ambulanse, og det skal ha blitt etablert tvungent psykisk helsevern.

- 2) Klageren skrev brev til legen 17. august 2022, med tittelen «Klage – lege, B 23.06.2022». Klageren viste til at skriftlig klage var fremsatt noe sent, da hun ikke hadde hatt tilgang til nett og diverse dokumenter på grunn av den senere tvangsinnleggelsen og konsekvensene av dette. Muntlig klage skal ha vært fremsatt flere steder i forbindelse med innleggelsen.
- 3) Klageren skrev at hun 23. juni 2022 hadde åpnet døren og fått beskjed fra legen om at hun kunne gå frivillig i ambulansen eller tas med i bilen med makt, fordi hun skulle tvangsinnlegges på X. Legen skal ha vært pågående og ville inn, og det sto to andre medarbeidere i døren og ventet. Legen stilte seg opp i stuen, mens klageren satte seg i sofaen, og de gjennomførte en kort samtale.
- 4) Det fremgår av klagen at hun spurte hvorfor hun måtte tvangsinnlegges, uten å få noe klart svar. Hun viste til at hun ikke hadde oppsøkt lege på en god stund. Legen skal ha sagt at dersom klageren nektet, ville hun bli tvunget med. Hun fikk lov til å pakke og dusje, før hun reiste med ambulansen.
- 5) Klageren skrev videre at hun med dette klaget på legen som ringte på døren og sendte henne til tvangsinnleggelse, fordi han hadde brutt hennes rettigheter og krenket privatlivets fred. Hun mente legen hadde brukt tvang uten juridisk grunnlag. Hun fortalte at hun ikke kjente legen så godt, da han ikke var hennes fastlege, men at hun hadde vært til konsultasjon hos ham et par ganger i 2019, da han var vikar for klagerens fastlege.
- 5) Klageren skrev blant annet at hun krevde «at alle vedtak knyttet til denne urettmessige tvangsinnleggelsen opphører», og hun krevde erstatning for frihetsberøvelse og de krenkelsene hun mente hun hadde blitt utsatt for.
- 7) Klageren sendte inn skjemaet «klage på helsehjelp» til Statsforvalteren i Troms og Finnmark 26. oktober 2022. Vedlagt fulgte kopi av brevet hun hadde sendt til legen. Ombudet kjenner ikke til hvordan brevet ble fulgt opp av legen. Hun skrev at hun ble tvangsinnlagt uten juridisk grunnlag. Hun hadde ikke vært til legeundersøkelse i forkant da hun morgenen 23. juni 2022 fikk beskjed om at hun skulle tvangsinnlegges, og hun fikk ingen forklaring på hvorfor hun skulle tvangsinnlegges. Politiet bisto legen.

- 3) Statsforvalteren svarte på klageskjemaet i brev 10. november 2022. Statsforvalteren skrev at henvendelsen blant annet gjaldt klage på legen i forbindelse med en undersøkelse og innleggelse til psykisk helsevern uten samtykke 23. juni 2022. Som grunnlag for sin behandling viste Statsforvalteren til pasienters rett til å anmode om vurdering av pliktbrudd etter pasient- og brukerrettighetsloven § 7-4 og til Statsforvalterens tilsynsmyndighet etter helsetilsynsloven § 4. Statsforvalteren konkluderte med at det ikke var grunnlag for tilsynsmessig oppfølging av klagen og avsluttet behandlingen av saken.
- 3) Klageren klaget på Statsforvalterens avgjørelse til Sivilombudet 13. desember 2022. Hun skrev blant annet at hun ikke hadde vært til undersøkelse hos legen før hun ble tvangsinnlagt 23. juni 2022.

Våre undersøkelser

- 10) Vi fant grunn til å undersøke Statsforvalterens behandling av klagen nærmere. I brev til Statsforvalteren skrev vi at det fremsto som om klagerens henvendelse hadde blitt behandlet som en anmodning om vurdering av pliktbrudd etter pasient- og brukerrettighetsloven § 7-4, og vi spurte om Statsforvalteren burde ha behandlet den som en klagesak etter psykisk helsevernloven § 3-1.
- 11) Statsforvalteren svarte kort at de enten burde ha innhentet tilleggsopplysninger fra klageren for å tydeliggjøre klagepunktene eller behandlet saken som en klage etter psykisk helsevernloven § 3-1 tredje ledd.

Sivilombudets syn på saken

- 12) Spørsmålet i saken er om det var riktig av Statsforvalteren å behandle saken som en anmodning om å opprette tilsynssak for å vurdere om legen hadde begått pliktbrudd, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 7-4, eller om de skulle ha behandlet saken som en klage over vedtak om tvungen undersøkelse etter psykisk helsevernloven § 3-1. Sistnevnte bestemmelses første til tredje ledd lyder:

«Tvungent psykisk helsevern kan ikke etableres uten at en lege personlig har undersøkt vedkommende for å bringe på det rene om lovens vilkår for slikt vern er oppfylt. Legen som foretar undersøkelsen, skal gi skriftlig uttalelse.

Foreligger behov for legeundersøkelse som nevnt i første ledd, men vedkommende unndrar seg slik undersøkelse, kan kommunelegen etter eget tiltak eller etter begjæring fra annen offentlig myndighet eller fra vedkommendes nærmeste pårørende, vedta at det skal foretas en slik legeundersøkelse. Om nødvendig kan vedkommende avhentes og undersøkes med tvang.

Kommunelegens vedtak om tvungen undersøkelse skal straks nedtegnes skriftlig. Vedtaket kan påklages til statsforvalteren uten oppsettende virkning.»

13) Klageren har kalt henvendelsene sine til legen og Statsforvalteren «klage», og dersom klagerens beskrivelse legges til grunn synes det klart at hun ikke samtykket til samtalen hun hadde med legen før hun ble tatt med i ambulansen.

14) Ved sin avslutning av saken begrunnet Statsforvalteren sin avgjørelse om å ikke følge opp saken tilsynsmessig på følgende måte:

«Vi har kommet til at det ikke foreligger grunnlag for tilsynsmessig oppfølging av klagen. I henhold til Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern § 3-1 har lege anledning til å undersøke en pasient uten samtykke for å bringe på det rene om lovens vilkår for tvungent psykisk helsevern er oppfylt, noe som vi oppfatter var tilfelle i din sak.

Vi finner det derfor ikke formålstjenlig med tilsynsmessig oppfølging av saken.»

15) Statsforvalteren synes i denne begrunnelsen å legge til grunn at legeundersøkelsen var foretatt uten pasientens samtykke for å bringe på det rene om lovens vilkår for tvungent psykisk helsevern er oppfylt. Begrunnelsen for å ikke undersøke dette nærmere synes å være at de mente at undersøkelsen som var foretatt hadde hjemmel i § 3-1. På bakgrunn av dette, virker det som om Statsforvalteren anså klagerens henvendelse som en klage på tvungen legeundersøkelse, som de også tok stilling til.

- 16) Det er kommunelegen som er gitt kompetanse til å vedta tvungen legeundersøkelse etter § 3-1 andre ledd, og etter tredje ledd er det klagerett til Statsforvalteren på slike vedtak (uten oppsettende virkning). Ut fra den vurderingen av de faktiske forholdene som Statsforvalteren synes å ha lagt til grunn, skulle de ha behandlet henvendelsen som en klage etter psykisk helsevernloven § 3-1 tredje ledd, og ikke som en anmodning om tilsyn etter pasient- og brukerettighetsloven § 7-4.
- 17) Samtidig er faktum i saken ikke helt klart for ombudet, og det kan ikke utelukkes at videre utredning kan avdekke forhold som tilsier at saken skal behandles på en annen måte. Ombudet viser blant annet til at det ikke er noe vedtak om tvungen undersøkelse i sakens dokumenter, og at det er uklart om avgjørelsen om tvangsinnleggelse har vært behandlet av kontrollkommisjonen.
- 18) Statsforvalteren bes på denne bakgrunn om å vurdere saken på nytt, og behandle klagen som en klagesak etter § 3-1 tredje ledd. Som ledd i vurderingen bør faktum utredes nærmere og dokumentenes fra saken om tvangsinnleggelse innhentes.

Konklusjon

- 19) Sivilombudet er kommet til at det faktum Statsforvalteren la til grunn i vedtaket, og som synes å følge av sakens dokumenter, skulle ført til at saken ble behandlet som en klagesak etter psykisk helsevernloven § 3-1. Statsforvalteren bes om å behandle saken på nytt innen 15. mai 2023 og orientere ombudet om den fornyede behandlingen med kopi av den nye avgjørelsen

30.3.2023 (2022/6033)